

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В АКАДЕМІЧНІЙ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті розглянуто проблеми академічної мобільності студентів як засобу поширення міжнародних інтеграційних процесів у сучасному освітньому просторі, яка набирає більшого значення для успішної інтеграції українських закладів вищої освіти у міжнародний простір. Підкреслено готовність майбутніх фахівців до академічної мобільності, яка охоплює професійну підготовку та вивчення іноземної мови, необхідно приділити більше уваги іншомовно-комунікативній компетентності студентів, яка сприяє міжнародній мобільності, дає змогу контактувати зі студентами та учасниками різних освітніх проектів. Обґрунтовується сформованість професійної мобільності як передумова професійної самореалізації, яка залежить від особистісних якостей та сприятливого середовища. Наголошується на посиленні міждисциплінарних зв'язків дисциплін у формуванні загальнокультурної компетентності майбутнього фахівця, яка спрямована на забезпечення освітнього середовища навчання з урахуванням суспільних потреб, професійних запитів студентів та для ефективної іншомовної комунікації. Увага приділена розвитку умінь готовності студента, що дає реалізувати на необхідному рівні обмін інформацією, передбачає формування мотивації до успішного опанування освітньої програми, формування навичок планування освітньої та професійної діяльності. Навчання орієнтовано на виконання практичних завдань, які формують професійні навички, щоб забезпечити перехід пізнавальної діяльності в професійну згідно мотивів, дій і отримання результату, накопичити інтелектуальний потенціал у академічному середовищі. Підкреслено важливість віртуальної академічної мобільності, переміщення в освітньому просторі від одного закладу освіти до іншого з метою отримання знань та для обміну досвідом. Використання інтернет-технологій передбачає збільшення контактів, дає можливість обмінюватися соціокультурними цінностями, подолати комунікативний бар'єр, розвивати творчий потенціал.

Ключові слова: мобільність, академічна мобільність, заклади вищої освіти, іноземна мова, іншомовно-комунікативна компетентність, мотивація, міждисциплінарна інтеграція, самоорганізованість.

Сьогодні в умовах інтенсивного розвитку світового ринку праці мобільність розглядається як конкурентна перевага фахівця. Академічна мобільність студентів є необхідною характеристикою майбутнього фахівця на ринку праці і в освітньому процесі, яка набирає все більшого значення для успішної інтеграції українських закладів вищої освіти у міжнародний простір. Вона надає доступ до дослідницьких можливостей, сприяє якості вищої освіти та формуванню нових прогресивних освітніх програм.

Змінюється освітній та науковий простір вищої освіти України та кількість академічно-мобільних студентів зростає. У розвитку академічної мобільності в Україні важлива Програма Еразмус +, яка є програмою Європейського Союзу. Вона створена з метою підтримки проектів співпраці, партнерства, заходів і мобільності у сфері освіти, професійної підготовки та головною потребою є відповідні знання англійської, тобто рівень B2. Реалізація напряму включає надання кращих можливостей для розвитку іншомовно-комунікативної компетентності у майбутніх фахівців, розкриття їхніх можливостей шляхом включення в освітнє середовище інших країн.

Мета статті – проаналізувати роль англійської мови для академічної мобільності студентів у контексті ідей освіти. Для фахівців стає важливим рівень сформованості їхньої іншомовно-комунікативної компетентності (ІКК) та готовності до професійного усного та писемного спілкування англійською мовою. Аналіз документів, розроблених експертами Ради Європи, праць дослідників різних університетів показав, що на сьогодні існує декілька описів рівнів володіння іноземною мовою. Вивченню рівневого підходу присвячені наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених (Є. Азимов, А. Бермус, І. Бім, Н. Бориско, Н. Гальскова, Т. Маркова, С. Ніколаєва, В. Черниш, Е. Olstain, J. Reeves, S. Sempleski, В. Tomalin). С. Ніколаєва визначає рівневий підхід одним з пріоритетних у системі навчання іноземних мов. В. Черниш приділяє особливу увагу рівням англійської професійно орієнтованого говоріння.

Науковець В. Триндюк вважає, що готовність майбутніх фахівців до академічної мобільності охоплює професійну підготовку, мовну підготовку [5], тобто необхідно приділити більше уваги іншомовно-комунікативній готовності студентів, яка сприяє міжнародній мобільності, дає змогу контактувати з фахівцями і студентами, учасниками різних освітніх проектів. Важливість англійської мови для доступу та розширенню освітніх і професійних можливостей відображена в ряді освітніх стратегій, де володіння англійською мовою є вагомим питанням. Участь у освітніх програмах, проектах та міжнародна співпраця є пріоритетом розвитку освіти.

С. Робертсон, підкреслює, що академічна мобільність підвищує якість програм, зміцнює співпрацю, надає потенціал процесам академічної та культурної спрямованості вищої освіти [7], сприяє розвитку особистості, вивченню відмінностей, отже, важливо визначити та покращити основні напрямки програм, які необхідні для формування академічної мобільності студентів технічних університетів. Підготовка студентів передбачає сформованість у них мотиваційних настанов, також важливо, щоб вони володіли знаннями і навичками, які їм будуть необхідні, включаючи знання економічних, технічних та технологічних процесів. Отже, необхідно розвивати здатність успішно контактувати з суб'єктами освітнього процесу, обирати та реа-

лізувати стратегії взаємодії, яка спрямована на планування ефективної навчальної і професійної діяльності та самоорганізацію студентів. У цьому процесі дедалі більше уваги приділяють потребі застосовувати професійно орієнтовані та іншомовні навички у практичній діяльності.

Пошуку нових шляхів удосконалення професійної підготовки фахівців у вищій школі присвятили свої праці такі вчені, як І. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, Ж. Таланова, С. Сисоєва та ін. Увагу академічній мобільності приділено в наукових працях А. Бьома, М. Фоларі, С. Джонса, Н. Кемпа, Д. Міреса, Д. Піерса та ін. Різні аспекти мобільності студентів досліджували С. Вербицька, Л. Гурч, Н. Дмитрієва, О. Дядченко, Л. Зновенко, Д. Єрова, Р. Пріма та ін. Проведений аналіз науково-методичної літератури дає нам можливість розглядати академічну мобільність як один із компонентів соціальної мобільності, як інтегративну готовність й здатність студентів до опанування професійними знаннями, підвищення рівня компетентності в різноманітних видах професійної діяльності, кар'єрне зростання та діяльність в різних соціально-професійних спільнотах.

Для того, щоб студенти могли приймати активну участь у навчальному процесі вищого навчального закладу за кордоном, МОН України було впроваджено програму конкурсних відборів на навчання або стажування у провідних закладах вищої освіти світу для студентів та аспірантів [2]. На формування готовності до академічної мобільності студентів впливає те, яку саме участь вони приймають в цьому процесі, який спрямований на оволодіння знаннями, навичками і вміннями, та їх позитивне ставлення до навчальної та професійної діяльності, також формування мотивації майбутніх фахівців до планування. Навчання є взаємопов'язаною діяльністю, яка забезпечує оволодіння змістом предмета, що складається з різних дисциплін. Важливо, щоб увага була приділена міждисциплінарним зв'язкам гуманітарних і спеціальних дисциплін у формуванні загальнокультурної компетентності майбутнього фахівця, яка спрямована на забезпечення освітнього середовища навчання з урахуванням суспільних потреб, особистісних професійних запитів студентів, які є необхідними для ефективної іншомовної комунікації.

Науковці трактують професійне навчання як керований педагогічний процес придбання знань, умінь, навичок у певній професійній галузі. Визначають, що професійна освіта є однією зі складових в системі освіти, до якої також враховують досвід, інтеграцію і розвиток креативності. Однією з основних цілей є створення умов для іншомовного професійно орієнтованого навчання, отримання знань відповідно до інтересів, тому процес навчання повинен бути організований так, щоб конкретні знання, вміння, навички, набуті на заняттях, могли бути використані для вирішення завдань в процесі майбутньої професійної діяльності. Важливим стає розвиток умінь як складових соціально-психологічної готовності студента, що дає не лише реалізувати на необхідному рівні обмін професійно орієнтованої інформації, а й передбачає формування мотивації до успішного опанування програми, формування навичок планування освітньої та професійної діяльності, розвиток якостей [6], які сприяють успішному оволодінню майбутньою професією. Послідовно формувати певні знання й уміння, розвивати здібності, формувати мотиваційну сферу, тобто визначити мотиви, цілі, спрямованість особистості, включаючи професійне мислення. Професійні знання майбутнього фахівця спрямовані на оцінювання певної предметної діяльності, аналіз проблемної ситуації і планування відповідних дій. Основні принципи освітньої парадигми спрямовані на розвиток особливостей студента, їхніх потреб в самореалізації, соціально значущих якостей. Визначено якості для формування особистісної мобільності студентів: комунікабельність, креативність та необхідність саморозвитку [6]. Навчання спрямовано на виконання практичних завдань, які формують професійні навички, щоб забезпечити перехід пізнавальної діяльності в професійну згідно мотивів, дій і отримання результату. На сучасному етапі потрібно докласти зусилля, щоб досягти відповідної якості навчання іноземної мови за рахунок використання знань з предметів. Соціально-економічні перетворення вимагають оновлення організації навчально-виховного процесу, необхідності пошуку нових організаційних форм і методів професійно орієнтованого навчання. Забезпечення інтелектуального розвитку студентів та залучення в діяльність в різних областях знань, завдяки об'єднанню інформаційних і професійно орієнтованих технологій, методів і способів навчання, створення ситуацій включення студентів в різні види діяльності такі як спілкування, вирішення проблем, дискусії, виконання проектів і формування у них значущих для майбутньої професійної діяльності якостей особистості. Отже, сформованість професійно орієнтованої англійської компетентності спрямована на розвиток умінь, формування мислення і розвиток якостей майбутнього фахівця, таких як цілеспрямованість, комунікативна грамотність.

Дослідження зарубіжного досвіду специфіки формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів дало змогу з'ясувати, що вона виявляється у прагненні накопичити інтелектуальний потенціал у академічному середовищі. Змінюються підходи до здобуття вищої освіти, проаналізовано досвід в різних країнах, напрямки роботи та практики участі в освітніх програмах, все це спрямовано на те, щоб збагатитися досвідом та надати якісну вищу освіту, також представити обмін культурними традиціями країн в умовах освітньої комунікації. Необхідними стають знання англійської мови для доступу та розширення освітніх і професійних можливостей, які відображені в ряді національних стратегій, де володіння мовою є важливим, тобто підвищити рівень володіння англійською мовою у випускників закладів вищої освіти. Якщо студент має рівень англійської мови B2, то це дозволяє йому брати участь у освітніх та професійних програмах на міжнародному рівні, тому студенти прагнуть самостійності і їх мотивація спрямована на підвищення

рівня володіння англійською мовою. Значну роль у впровадженні програм міжнародної співпраці відіграють організації, що пропонують широкий спектр програм навчання і стажування, а саму інформацію про конкурси для участі у цих програмах та про перелік напрямків представлено на інформаційних порталах та спеціалізованих сайтах. Для участі у програмах академічної мобільності студентів, як правило, необхідно засвідчувати рівень володіння іноземною мовою. Ці вимоги привели до необхідності переосмислення ролі іноземної мови у професійному становленні фахівця, відповідно, до навчання іноземної мови з урахуванням особливостей сучасного етапу розвитку освіти, приділяючи увагу міждисциплінарній інтеграції, використанню ІКТ [3].

Оволодіння іноземною мовою актуалізується практичною діяльністю, спробами брати участь в реальному спілкуванні, а також розвитком сучасних технологій і ознайомленням з інформацією англійською мовою. Важливо приділити більше уваги організації навчання іноземної мови. Визначити вимоги до навчального процесу і його складових, що дозволить структурувати процес навчання для відбору і використання навчального матеріалу. Для навчання англійського професійно орієнтованого спілкування приділяємо увагу практичному опануванню студентами вмінь достатньому для здійснення іншомовного спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: читанні, аудіюванні, говорінні та письмі. Писемне мовлення у сфері міжкультурної комунікації вимагає високої мотиваційної готовності студентів, пов'язаної з їх пізнавальними інтересами, розвитку умінь для поширення інформації та отримання доступу до нових знань. Робота з інформацією передбачає цілий комплекс операцій з пошуку, систематизації, переробки і продукування нової інформації [1].

Нові вимоги до діяльності майбутніх фахівців, змінюють вимоги до викладання іноземної мови, рівня практичного оволодіння студентами умінь спілкування в усній і писемних формах відповідно до мотивів, цілей і соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях. Дослідники також підтримують віртуальну академічну мобільність, під якою розуміють академічну мобільність, що надає можливість переміщення в освітньому просторі від одного закладу освіти до іншого з метою отримання знань та для обміну досвідом [4]. Реалізація віртуальної академічної мобільності включає використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційної освіти, що дає змогу створити відкрите інформаційно-освітнє середовище для студентів. Інтеграція цифрових технологій у навчальний процес допомагає підвищити ефективність освіти, тому важливо активно опановувати нові можливості. E-learning розширює діапазон застосовуваних технічних засобів, які стають невід'ємною складовою навчального процесу. Згідно з доповіддю Єврокомісії "Цифрове навчання в школах Європи", починаючи з 2019 року вже більше половини країн впроваджують комплексний підхід e-learning, і позитивний результат цього процесу був проаналізований. Всі знають про освітні платформи Moodle, Google Classroom для навчальних закладів з метою створення, завдань, щоб прискорити процес поширення інформації, яка підходить і для перевірки знань студентів шляхом тестування. Програми надають можливість створювати завдання для перевірки навичок читання, письма, аудіювання.

Використання інтернет-технологій передбачає збільшення контактів, дає можливість обмінюватися соціокультурними цінностями, посилено вивчати іноземну мову, подолати комунікативний бар'єр, розвивати творчий потенціал, ресурси Інтернету можна застосовувати для пошуку необхідної інформації в рамках проектної діяльності, для розвитку творчого потенціалу. Для ознайомлення з лексичним матеріалом, зразками висловлювань та для закріплення і застосування сформованих знань, умінь і навичок комп'ютерні програми можуть допомогти у різних комунікативних завданнях і ситуаціях. Вони створюють умови для освоєння програмного матеріалу, забезпечуючи достатнє навантаження для студентів. Під час планування використання навчальних комп'ютерних програм і мультимедійних засобів при вивченні іноземної мови і інших дисциплін необхідно враховувати такі аспекти: відповідність програми загальному курсу; як сприяє програма кращому засвоєнню матеріалу; визначити чи виправданий вибір пропонованих завдань та чи правильно подається матеріал, чи достатньо надається часу для виконання самостійних робіт; оцінити як вплине програма на мотивацію студентів, на їхнє ставлення до предмету; проаналізувати як правильно спланувати заняття із застосуванням інформаційних технологій.

Онлайн-навчання сприяє формуванню різних навичок, тому що паралельно із засвоєнням мови студенти отримують змогу удосконалення вмінь і навичок роботи з різноманітними освітніми ресурсами та програмами, роботу в яких пропонують їм викладачі під час дистанційного навчання. Дистанційна освіта дає потужний поштовх до розвитку вмінь продукування нових текстів, які є важливими під час удосконалення знань у вивченні іноземної мови. Гнучкість дистанційної освіти передбачає, що викладач і студент можуть організувати свій час і виконувати кожен свої завдання, матеріали для вивчення повинні бути спрямовані на розвиток іншомовної комунікативної компетентності, набуття та тренування всіх необхідних лінгвістичних навичок, забезпечувати необхідні умови для засвоєння лексичного матеріалу з подальшим практичним використанням.

Висновки. Академічна мобільність як форма інтернаціоналізації вищої освіти сприяє інтеграції майбутнього фахівця у міжнародну академічну спільноту в межах освітнього простору; забезпечує доступ до освітніх здобутків країн світу. Необхідно приділяти більше уваги формуванню іншомовно-комунікативної компетентності студентів, яка сприяє міжнародній мобільності, дає змогу контактувати з учасниками різних освітніх проектів.

Використана література:

1. Антоненко І. І. Різні підходи у навчанні англійського професійно орієнтованого писемного мовлення. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2019. Вип. № 4 (2). Т.2 (84). С. 155–163.
2. Василюшина Н. М., Скірда Т. С. Методичні рекомендації щодо академічної мобільності студентів у закладах вищої освіти в сучасному просторі. Київ: НАУ, 2020. 37 с.
3. Міхненко Г. Е. Формування інтелектуальної мобільності майбутніх інженерів в умовах освітнього середовища технічного університету.: автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2016. 23 с.
4. Сімак К. В. Віртуальна академічна мобільність студентів: досвід Канади. *Український педагогічний журнал*. 2017. № 2. С. 35–40.
5. Триндіук В. А. Формування готовності до академічної мобільності у студентів вищого технічного навчального закладу : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Львів, 2017. 22 с.
6. Чижова Н. В., Антоненко І. І. Особистісна мобільність: ключі до управління. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Вип. 79. Т. 2. С. 192–195.
7. Robertson S. L. Critical response to Special Section: International academic mobility. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*. 2010. Vol. 31/5. pp. 641–647.

References:

1. Antonenko I. I. (2019). *Rizni pidkhody u navchanni anhliiskoho profesiino oriietovanoho pysemnoho movlennia* [Different approaches to teaching professionally oriented written communication in English]. *Vyscha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru*, 4(2), 155–163. [in Ukrainian].
2. Vasylyshyna N. M., Skyrda T. S. (2020). *Metodychni rekomendatsii shchodo akademichnoi mobilnosti studentiv u zakladykh vyschoi osvity v suchasnomu prostori* [Methodical recommendations on academic mobility of students in higher education institutions in the modern space]. Kyiv: NAU. [in Ukrainian]
3. Mikhnenko G. E. (2016). *Formuvannia intelektualnoi mobilnosti maibutnikh inzheneriv v umovakh osvitnoho seredovyscha tekhnichnoho universytetu* [The Formation of Intellectual Mobility of Future Engineers in a Technical University Educational Environment]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Simak K. V. (2017). *Virtualna akademichna mobilnist studentiv: dosvid Kanady* [Virtual academic mobility of students: Canadian experience]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 2, 35–40. [in Ukrainian].
5. Tryndiuk V. A. (2017). *Formuvannia hotovnosti do akademichnoi mobilnosti u studentiv vyschoho tekhnichnoho navchalnoho zakladu* Formation of academic mobility readiness of students of higher technical educational establishment. Extended abstract of candidate's thesis. Lviv. [in Ukrainian].
6. Chizhova N., Antonenko I. (2021). *Osobystisna mobilnist: kiuchi do upravlinnia*. [Personal mobility: keys to governance]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M.P. Drahomanova*. Serii 5. 79 (2). 192–195. [in Ukrainian].
7. Robertson S. L. (2021) Critical response to Special Section: International academic mobility. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*. Vol. 31/5. 641–647.

Antonenko I. I., Chizhova N. V. The role of English language in the academic mobility of students

The article deals with the problems of academic mobility of students as a means of spreading international integration processes in the modern educational space, which is becoming more important for the successful integration of Ukrainian universities in a foreign environment. The readiness of future specialists for academic mobility, which includes professional training and learning a foreign language, is emphasized, it is necessary to pay more attention to foreign language communicative competence of students, which promotes international mobility, allows contact with specialists and students participating in various educational projects. The formation of professional mobility as a prerequisite for professional self-realization, which depends on personal qualities and a favorable environment, is substantiated. Emphasis is placed on strengthening interdisciplinary links between the disciplines in the formation of general cultural competence of the future specialist, which is aimed at providing an educational environment taking into account social needs, professional needs of students and effective foreign language communication. Attention is paid to the development of student skills, which allows to implement the exchange of professionally oriented information at the required level, involves the formation of motivation to successfully master the educational program, the formation of skills for planning educational and professional activities. Training is focused on the implementation of practical tasks that form professional skills to ensure the transition from cognitive to professional activities according to motives, actions and results, to accumulate intellectual potential in the academic environment. The importance of virtual academic mobility, which provides the opportunity to move in the educational space from one educational institution to another in order to gain knowledge and share experiences, is emphasized. The use of Internet technologies provides increasing in contacts, gives the opportunity to share socio-cultural values, overcome the communication barrier; develop creative potential.

Key words: mobility, academic mobility, higher education, foreign language teaching, foreign language communicative competence, motivation, interdisciplinary integration, self-organization.